

Tudi slovenščina na poklicni šoli je lahko zanimiva

Zdenka Holsedl Pertoci, prof. slov. in geog., Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota

V prispevku predstavljam primere motivacij v srednjem strokovnem izobraževanju. Motivacija je pomemben dejavnik dinamike učnega procesa, ki vpliva na potek učnih ur, disciplino v razredu in na učni uspeh dijakov. Za kvaliteten potek izobraževalnega sistema in doseganje pričakovanih rezultatov je pomembno vključevanje ustrezne učne motivacije. Učitelji najpogosteje motiviramo dijake na začetku učne ure, saj je s tem nadaljnje delo pestrejše, zanimivejše in kvalitetnejše. Ugotavljam, da je za motivacijo pri obravnavi umetnostnih besedil dobro izbrati slikovno gradivo in predvajanje vizualnih ter slušnih posnetkov, medtem ko so za obravnavo jezika dijaki najbolj motivirani ob branju krajših besedil, ob poslušanju ali zapisovanju različnih besed in povedi. Ti načini motiviranja so se izkazali za zelo uspešne, saj so dijakom omogočili uporabo različnih čutil. Hkrati pa so si hitreje in boljše zapomnili novo obravnavano vsebino.

Uvod

Vsi ljudje v življenju moramo biti motivirani. S pomočjo motivacije dosegamo zastavljene cilje in uspešno dosegamo rezultate. Tudi v šoli morajo učitelji zanesljivo in kakovostno motivirati dijake. Uvodna motivacija bi morala biti obvezna didaktična sestavina pri dejanskih izvedbah učnih ur, saj kvalitetna motivacija spodbudi učence, da pozorneje spremljajo učno uro oziroma med njo dejavneje sodelujejo. Pridobivanje znanja je torej tesno povezano z motivacijo. Motiviranost dijakov je eden izmed ključnih dejavnikov, da bo dijak z veseljem obiskoval pouk slovenščine, pri njem sodeloval in na koncu pridobil lepe ocene.

Učna motivacija

Besedo motivacija so preučevali in raziskovali različni strokovnjaki. Učna motivacija je posebna vrsta motivacije, ki jo učenec s svojim vedenjem izraža v kontekstu šolskega učenja. Pojasni, kako motivacija z motivacijskimi sestavinami energetizira učni proces. Učni proces najprej aktivira, nato pa ga zavestno usmerja do zaključka učne naloge oziroma učnega cilja (Juriševič 2012, 9). Motivacija je tudi proces, ki sproži človekovo aktivnost, jo usmerja na določene objekte in uravnava obnašanje, ga poenoti, poveže v celoto v prizadevanju za doseg ciljev, ki si jih je zadal. Prav tako je za socialno vedenje ena najpomembnejših psihičnih funkcij (Kranjc 1982, 21). Učna motivacija je skupni pojem za vse vrste motivacij v učni situaciji, ki obsega pobude za učenje. Učenje prav tako usmerja in mu določa intenzivnost, trajanje in kakovost. Gre za rezultat sovplivanja trajnejših osebnostnih potez (interesi, stopnja storilnostne motivacije) in značilnosti učne situacije: privlačnost, težavnost, smiselnost učnih nalog, medosebni odnosi (Požarnik 2003, 184). Učno motivacijo

definiramo tudi kot »psihološki proces, ki učenca spodbudi k učenju, ga pri učenju usmerja, določa intenzivnost učenja in učenca omogoči, da pri njem vztraja. Pomembno soodloča, v kolikšni meri in kako kakovostno se bodo učenci nekaj naučili na osnovi dejavnosti, ki jo izvajajo, ali podatkov, ki so na razpolago« (Levpušček in Zupančič 2009, 41–42).

Motivirani dijak

Motivirani učenec se z veseljem uči, zato sproti krepi svoje interese in potrebe po odkrivanju novega, pa tudi po raziskovanju. Zapomni si več snovi, hitreje bere in dojema, skratka mobilizira vse svoje sile, da bi se nekaj naučil. Uči se intenzivno, saj želi pokazati vse svoje sposobnosti. Motiviran človek se je pripravljen učiti v najrazličnejših situacijah, tudi v neugodnih razmerah. Takšen človek lahko neovirano dela v hrupnem prostoru, prav tako lahko z učenjem nadaljuje. Obstajajo ljudje, ki se lahko učijo povsod – to priča o njihovi visoki motivaciji za izobraževanje (Kranjc 1982).

Med učenci se pojavljajo razlike glede motiviranosti pri učenju. Spoznali smo, da obstaja 5 motivacijskih vzorcev:

- Učno tekmovalni učenci se učijo zato, ker želijo biti uspešni. Učno uspešnost pripisujejo svojim učnim sposobnostim. Učenje prilagajajo glede na snov in zahteve. Radi sodelujejo in pomagajo pri šolskem delu. Dosegajo najboljše učne rezultate.
- Učno aktivni učenci se učijo zato, ker jih učenje in učna snov zanimata, prav tako želijo predmet obvladati. Za njih je znanje pomembna vrednota. Imajo dobro učno samopodobo, saj se spoprijemajo z različnimi učnimi nalogami na različnih zahtevnostnih ravneh.

- c) Učno nesamozavestni učenci se učijo zaradi strahu pred neuspehom ali pred kaznovanjem. Želijo se izogniti neprijetnostim, vedo pa, da je znanje zelo pomembno.
- d) Učno pasivni učenci se učijo zaradi strahu pred neuspehom in kaznovanjem. Ne kažejo želje po učnih dosežkih, saj jih snov in učenje sploh ne zanimata. Učijo se le toliko, da se izognejo negativni oceni.
- e) Učno nemotivirani učenci niso ne notranje ne zunanje motivacijsko naravnani. Ni značilno, da bi jim primanjkoval nadzor nad učenjem oziroma da bi čutili strah pred učenjem. So učno zelo sposobni učenci (Juriševič 2012).

Motivacija pri pouku slovenščine

Slovenščina je temeljni splošnoizobraževalni predmet v srednjem strokovnem izobraževanju (SSI). Gre za materni oz. prvi in/ali državni jezik v osebnem, poklicnem in družbenem uresničevanju posameznika. Dijaki se pri njem usposabljaajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku in pridobivajo za to potrebno znanje.

Slovenščina je torej sporazumevalni jezik, s katerim se sporazumevamo v vsakdanjem življenju. Predmet je zelo kompleksen, saj je razdeljen na dve področji, in sicer na jezik in književnost. Predmet se lahko povezuje z vsemi predmetnimi področji. Pouk slovenščine lahko tako povežemo s povezovanjem drugih vej umetnosti. Uporaba teh je lahko koristna, saj spodbuja informacijsko pismenost. Medpredmetne povezave lahko služijo kot ena izmed oblik motiviranja dijakov. Izvedba učne ure v povezavi z dvema predmetoma je lahko koristna in dobra priložnost za to, da bodo dijaki postali bolj motivirani pri pouku. Za dijake to predstavlja nekaj novega in zanimivega, saj bi pri takšni izvedbi postali bolj aktivni, ker bi lahko povezali znanje enega predmeta z drugim.

Pri pouku slovenščine lahko za motivacijo poleg table, knjig, učbenikov in delovnih zvezkov uporabimo tudi računalnik. Uporaba računalnika je zelo dobra ideja, da bodo dijaki postali motivirani za delo in sodelovanje. Z računalnikom si lahko pomagamo na različne načine. Uporabimo ga lahko za poslušanje neumetnostnih in umetnostnih besedil, za prikazovanje slik, zemljevidov in krajev. Lahko je zelo praktičen, ker lahko z njim snov prikažemo na barvit način, poleg krajših besedil lahko istočasno vključimo tudi slike in videoposnetke.

Učitelji se zavedamo, da ne moremo za učenje enako motivirati vseh dijakov, ki jih poučujemo. Dejstvo je, da jih moramo poskušati k učenju in zanimanju spodbuditi čim več. V nadaljevanju predstavljam primere učnih motivacij pri predmetu slovenščina, ki sem jih uporabila na Srednji poklicni in tehniški

šoli Murska Sobota. Predstavljeni so primeri za vsak letnik posebej, in sicer primer iz jezika in primer iz književnosti.

1. letnik srednjega strokovnega izobraževanja

Pri učni enoti slovenskega jezika sem za motivacijo predvajala dva različna posnetka govora (sleng, narečje). Dijaki so poslušali vsebino in ugotovili, da ne gre za knjižno jezikovno zvrst, ampak za neknjižno. S predvajanjem avdio posnetka sem želela poudariti različne tipe zaznavanja dijakov (slušne in čutne). Zanimalo me je, kako le-ta vpliva na vzbujanje pozornosti dijakov. Ugotovila sem, da slušni tipi namreč lažje sprejemajo avditivno posredovane vsebine.

Pri obravnavi književnosti sem za obravnavo grške dramatike in gledališča dijakom pokazala zemljevid Grčije in grško antično gledališče. Želela sem, da si dijaki natančno ogledajo fotografiji in ugotovijo, da se pogovarjamo o grški književnosti, ki spada v antično obdobje. Prav tako so natančno opisali sliko gledališča na prostem. S pomočjo slikovnega gradiva sem želela vzbuditi zanimanje za vizualne tipe dijakov in jim povečati zanimanje za učno uro književnosti.

Pogovarjamo se o Grčiji. (Vir 1)

2. letnik srednjega strokovnega izobraževanja

Pri jezikovni učni uri, kjer je učna enota bila uvod v oblikoslovje, sem na tablo zapisala nekaj različnih besed (mize, šoli, zelena, oni, deseti, ker, pod, juhu). Dijaki so imeli za nalogo, da zapisane besede razdelijo v dve skupini, in sicer besede, ki imajo predmetni pomen, in besede, ki imajo samo slovnični pomen. Prepoznavali so besede in jih razvrščali v dve skupini. Ugotovili so, da so si besede po pomenu različne. S pomočjo pisanja na tablo sem spodbujala dijake k logičnemu mišljenju na višji taksonomski ravni.

Za motivacijo pri obravnavi umetnostnega književnega besedila *Cvetje v jeseni* avtorja Ivana Tavčarja sem izbrala nekaj minutno predvajanje filma in me-

Priloga 1: Opisovalno besedilo: Oljka

Med zdravilna zelišča spadajo tudi številni grmi in drevesa. Značilno razraščena drevesa ali grmi s suličastimi zelenosivimi listi, ki spadajo v podobo sredozemske pokrajine, so oljke. Znani so številni dobri vplivi oljčnega olja. Pomaga pri lajšanju vnetij in celjenju ran sluznice želodca in dvanajstnika. Uporabljajo ga za odstranjevanje žolčnih kamnov in kot rahlo odvajalo. Zunanje z njim zdravijo opekline, praske in otekline. Oljčno olje je podlaga za izdelavo številnih zdravilnih mazil in krem. Zdravilni deli oljke so tudi listi in skorja. Liste lahko nabiramo vse leto. Delujejo antiseptično, krčijo tkiva in odganjajo trdovratno vročino. Pomirjajo in blažijo živčnost ter znižujejo zaradi tega povišan krvni tlak. Ugotovili so tudi, da zmanjšujejo količino sladkorja v krvi. Zunanje uporabljajo poparek za spiranje prask in ran. Ponekod v Sredozemlju uporabljajo skorjo oljke kot grenkobo in za odganjanje vročine (Gomboc 2016, 24).

Priloga 2: Obveščevalno besedilo: V osrčju Savinjskih Alp

V soboto bo priložnost, da čarobnost Logarske doline spoznate tudi v temnem delu dneva. Zbor za pohod bo ob 17. uri pri Domu planincev v Logarski dolini, od tam pa se boste sprehodili proti koncu doline, kjer si boste lahko ogledali krajši program in osvetlitev slapa Rinka. Tja in nazaj boste hodili nekaj manj kot tri ure, vsak pa bo za pet evrov dobil baklo, toplo malico in pijačo. Za otroke prijavnine ne bo. Poskrbite za topla oblačila in primerno obutev. Dodatne informacije: 040 xxx xxx (Gomboc 2016, 23).

Priloga 3: Pripovedovalno besedilo: Beethovnova gluhost

Ko je bil Beethoven star 26 let, mu je začel pešati sluh. Carl Czerny je postal njegov učenec leta 1799; opazil je, da ima mojster ušesa zamašena z vato, čeprav se mu je zdelo, da je z njegovim sluhom vse v redu. Okrog leta 1800, ko mu je bilo 30 let, se Beethoven ni več mogel otestiti nenehnega brenčanja v ušesih. V želji, da bi slišal klavir, je tako močno tolkel po njem, da so popokale strune. Beethovnova gluhost se je stopnjevala. Najprej je še lahko uporabljal trobilo, kmalu pa tudi to ni več pomagalo. Ko je leta 1814 dirigiral Sedmo simfonijo, ni več mogel slišati tihih pasaž in je nehal dirigirati več taktov pred orkestrom. Maja leta 1824 je Beethoven dirigiral krstno izvedbo Devete simfonije. Bil je že tako gluhi, da ni mogel slišati konca skladbe ne aplavza ne občinstva (Gomboc 2016, 29).

Priloga 4: Razlagalno besedilo: Fatamorgana

Privid ali fatamorgano povzroči plast toplega zraka na tleh. Od predmeta prihaja svetloba po eni poti naravnost v naše oko, po drugi pa navzdol in tam se v vročem zraku lomi navzgor v oko. Zato vidimo pod predmetom še njegovo zrcalno sliko, kot odboj na vodi. Privide vidimo tudi v hladnih krajih (Križaj in drugi 2017).

Priloga 5: Utemeljevalno besedilo

Čim hladnejša je dežela, tem več sladoleda polijejo v njej. V Evropi polijejo največ sladoleda Švedi (14 litrov na leto), sledijo jim Norvežani (12,3 litra), Finci (11 litrov) in Danci (8,5 litra). Na koncu lestvice so prebivalci najbolj vroče dežele – Španci (3,5 litra) (Križaj in drugi 2017).

Za motivacijo pri obravnavi slovenske novele *Samorastniki* avtorja Prežihovega Voranca sem uporabila tudi *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dijaki so namreč najprej sami odgovorili na vprašanje, kako bi razložili pomen besede samorastnik. Svoje odgovore so delili s sošolci in jih primerjali. Ob idejah dijakov se je razvil zanimiv razgovor. Navajam nekaj odgovorov, ki so jih dijaki povedali: »samorastnik je človek, ki sam raste; je skupina ljudi, ki sama odrašča, je oseba, ki nima staršev; je nekdo, ki živi brez mame in očeta«. Nato so v slovarju poiskali in prebrali pomen besede. Moj cilj na začetku učne ure je bil, da s pomočjo vprašanja pri dijakih vzbudim razmišljanje o tem, kaj pomeni beseda samorastnik. Ugotovila sem, da so tukaj dijaki izhajali že iz predznanja o poznavanju obravnavanega obdobja. Z uporabo slovarja sem dijake dodatno motivirala, saj so s tem dobili možnost izražanja, ki zelo podpira motivacijo.

Zaključek

V prispevku je predstavljena motivacija kot najpomembnejši del učne ure. Učitelji najpogosteje motiviramo dijake na začetku učne ure, saj je s tem nadaljnje delo pestrejše, zanimivejše in kvalitetnejše. Izbira ustrezne motivacije je odvisna od obravnavane učne enote. Ugotovila sem, da je za motivacijo pri obravnavi umetnostnih besedil dobro izbrati slikovno gradivo, predvajanje vizualnih in slušnih posnetkov. Za obravnavo jezika so dijaki najbolj motivirani ob branju krajših besedil, ob poslušanju ali zapisovanju različnih besed in povedi, ki potem naprej vodijo do obravnave učne snovi. V praksi se je izkazalo, da so navedeni primeri motivacij relativno uspešni in so bili pri dijakih dobro sprejeti. Z različnimi oblikami motivacij, ki jih pri pouku slovenščine izvajam, želim dijakom omogočiti prijetno in spodbudno učno okolje, v katerem bodo sami aktivni in uspešni.

Literatura in viri

- Gomboc, B. (2016): *Besede 3, Delovni zvezek za slovenski jezik v 3. letniku triletnih poklicnih šol*. Ljubljana: DZS.
- Juriševič, M. (2012): *Motiviranje učencev v šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kranjc, A. (1982): *Motivacija za izobraževanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Križaj, M., Bešter Turk, M., Končina, M., Poznanovič, M., Bavdek, M. (2018): *Na pragu besedila 4, Delovni zvezek za slovenski jezik v 4. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
- Marentič Požarnik, B. (2003): *Psihologija učenja pri pouku*. Ljubljana: DZS.
- Puklek Levpušček, M., Zupančič, M. (2009): *Osebnostni, motivacijski in socialni dejavniki učne uspešnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Vir 1: Slovensko predsedstvo EU (2021): *Grčija*. Dostopno na http://www.eu2008.si/si/About_the_EU/Member_States/Greece.html
- Vir 2: Wikipedija, prosta enciklopedija (2022): *Grško gledališče*. Dostopno na https://sl.wikipedia.org/wiki/Gr%C5%A1ko_gledali%C5%A1%C4%8De.
- Vir 3: Wikiedija, prosta enciklopedija (202): *Srečko Kosovel – Leteča ladja*. Dostopno na https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sre%C4%8Dko_Kosovel_-_Lete%C4%8Da_ladja.jpg